

Sgiliau a dysgu

Daearyddiaeth
yng nghwricwlwm cenedlaethol Cymru

Mae'r ddogfen hon yn amlygu'r datganiadau neu'r adrannau hynny yn y rhaglenni astudio daearyddiaeth lle ceir cysylltiad pendant â

- datblygu meddwl
- datblygu cyfathrebu
- datblygu TGCh
- datblygu rhif

a hybu

- Cwricwlwm Cymreig a Chymru, Ewrop a'r byd
- addysg bersonol a chymdeithasol
- gyrfaoedd a'r byd gwaith.

Mater i'r ysgolion benderfynu arno yw nifer a chyd-destun y cyfleoedd hyn, a hynny o fewn eu gorolwg/cynllun o'r cwricwlwm.

Datblygu meddwl

Dylai ysgolion ddarparu cyfleoedd, lle bo'n briodol, i ddysgwyr ddatblygu a chymhwyso meddwl ar draws y cwricwlwm trwy'r prosesau cynllunio, datblygu a myfyrio.

Mewn daearyddiaeth, bydd y dysgwyr yn datblygu eu sgiliau meddwl trwy ymchwilio, cynllunio ymchwiliadau a gwneud gwaith maes. Byddant yn gofyn ac ateb cwestiynau, a chasglu, trefnu a dadansoddi gwybodaeth. Byddant yn tynnu casgliadau, gwneud penderfyniadau ac yn llunio barn am leoedd, amgylcheddau a'r materion daearyddol sy'n effeithio ar y byd o'u cwmpas. Byddant yn myfyrio ar yr hyn a ddysgwyd mewn un cyd-destun er mwyn datblygu dealltwriaeth fwy haniaethol ac yn cymhwyso eu gwybodaeth a'u sgiliau mewn cyd-destunau newydd.

Mewn daearyddiaeth, mae cyfleoedd i ddatblygu meddwl ar draws yr adrannau Sgiliau ac Ystod yn y rhaglenni astudio ar gyfer Cyfnodau Allweddol 2 a 3.

Datblygu cyfathrebu

Dylai ysgolion ddarparu cyfleoedd, lle bo'n briodol, i ddysgwyr ddatblygu a chymhwyso sgiliau cyfathrebu ar draws y cwricwlwm trwy'r sgiliau llafaredd, darllen, ysgrifennu a chyfathrebu ehangach.

Mewn daearyddiaeth, bydd y dysgwyr yn dewis, defnyddio, cymhwyso a chyfuno amrywiaeth o sgiliau i gyfleu eu dealltwriaeth ddaearyddol, trwy fapiau, delweddau ac ysgrifennu estynedig gyda therminoleg arbenigol. Trwy eu gwaith ymchwil byddant yn dysgu sut i gaffael gwybodaeth, asesu dilysrwydd a thuedd data ac adroddiadau yn y cyfryngau ac yn addasu eu cyflwyniadau eu hunain i wahanol gynulleidfaoedd. Wrth drafod materion daearyddol, byddant yn datblygu ac yn cyfiawnhau eu syniadau, safbwyntiau a barn mewn dadleuon a thrwy gyflwyniadau amlgyfrwng.

Mewn daearyddiaeth, mae cyfleoedd i ddatblygu cyfathrebu ar draws adrannau Sgiliau ac Ystod yn y rhaglenni astudio ar gyfer Cyfnodau Allweddol 2 a 3.

Datblygu TGCh

Dylai ysgolion ddarparu cyfleoedd, lle bo'n briodol, i ddysgwyr ddatblygu a chymhwyso sgiliau TGCh ar draws y cwricwlwm trwy ddarganfod, datblygu, creu a chyflwyno gwybodaeth a syniadau a thrwy ddefnyddio ystod eang o offer a meddalwedd.

Mewn daearyddiaeth, bydd y dysgwyr yn defnyddio eu sgiliau TGCh i gyrchu'r rhyngwyd am wybodaeth, gan gynnwys mapiau a delweddau lloeren. Byddant yn defnyddio gwahanol gronfeydd data, taenlenni, amlgyfryngau a GIS i adnabod perthnasoedd a phatrymau. Gyda gwaith maes byddant yn defnyddio offer i gasglu a threfnu gwybodaeth ac yn dewis rhaglenni i wella'r dull o gyflwyno eu casgliadau.

Cyfnod Allweddol 2

Sgiliau

Lleoli lleoedd, amgylcheddau a phatrymau

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

3. ddefnyddio mapiau, delweddau a TGCh i ganfod a chyflwyno gwybodaeth leoliadol, e.e. llunio llinfapiau gan ddefnyddio symbolau ac allweddau. Dehongli mapiau, a ffotograffau gan gynnwys delweddau ar osgo, o'r awyr a delweddau lloeren.

Cyfnod Allweddol 3

Sgiliau

Lleoli lleoedd, amgylcheddau a phatrymau

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

2. ddefnyddio gwahanol fathau o fapiau, cynlluniau a delweddau ar wahanol raddfeydd a TGCh i ddehongli a chyflwyno gwybodaeth leoliadol, e.e. defnyddio mapiau tirwedd, delweddau lloeren, GIS, tynnu llinfapiau.

Cyfathrebu

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

3. gyfleu casgliadau, syniadau a gwybodaeth gan ddefnyddio termau daearyddol, mapiau, delweddau gweledol, amrywiaeth o dechnegau graffigol a TGCh, e.e. defnyddio termau estynedig, llunio graffiau, cynnal dadl, cynhyrchu cyflwyniad PowerPoint.

Datblygu rhif

Dylai ysgolion ddarparu cyfleoedd, lle bo'n briodol, i ddysgwyr ddatblygu a chymhwyso eu sgiliau rhif ar draws y cwricwlwm trwy ddefnyddio gwybodaeth fathemategol, cyfrifo, a dehongli a chyflwyno casgliadau.

Mewn daearyddiaeth, bydd y dysgwyr yn cymhwyso sgiliau rhif yn yr ystafell ddosbarth ac mewn gwaith maes er mwyn mesur, casglu a dadansoddi data. Byddant yn defnyddio gwybodaeth fathemategol i ddeall cyfeiriad, pellteroedd a graddfa ac er mwyn pennu lleoliadau pan fyddant yn defnyddio cynlluniau, mapiau a globau.

Cyfnod Allweddol 2

Sgiliau

Lleoli lleoedd, amgylcheddau a phatrymau

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

1. ganfod a lleoli lleoedd ac amgylcheddau trwy ddefnyddio globau, atlasau a mapiau, e.e. defnyddio cyfesurynnau a chyfeirnodau pedwar ffigur
2. dilyn cyfarwyddiadau, amcangyfrif a chyfrifo pellteroedd, e.e. dilyn llwybrau ar fapiau ac ar dir, cymharu pellteroedd map â'r tir.

Ymchwilio

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

2. fesur, casglu a chofnodi data trwy waith ymchwil ymarferol a gwaith maes a defnyddio ffynonellau eilaidd, e.e. defnyddio offer i fesur glaw, defnyddio GIS, cynllunio holiaduron.

Cyfnod Allweddol 3

Sgiliau

Lleoli lleoedd, amgylcheddau a phatrymau

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

1. lleoli lleoedd ac amgylcheddau gan ddefnyddio globau, atlasau, mapiau a chynlluniau, e.e. defnyddio cyfeirnodau grid chwe ffigur, defnyddio mapiau OS 1:25,000 a 1:50,000, delweddau'r rhyngwrwd/lloeren.

Ymchwilio

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

2. arsylwi, mesur, tynnu a chofnodi data trwy waith ymchwil ymarferol a gwaith maes a defnyddio amrywiaeth o ffynonellau eilaidd, e.e. mapio defnydd tir, defnyddio GIS.

Cyfathrebu

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

3. gyfleu casgliadau, syniadau a gwybodaeth gan ddefnyddio termau daearyddol, mapiau, delweddau gweledol, amrywiaeth o dechnegau graffigol a TGCh, e.e. defnyddio termau estynedig, llunio graffiau, cynnal dadl, cynhyrchu cyflwyniad PowerPoint.

Y Cwricwlwm Cymreig (7–14) a Chymru, Ewrop a'r Byd (14–19)

Dylai ysgolion ddarparu cyfleoedd, lle bo'n briodol, i ddysgwyr 7-14 oed ddatblygu a chymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth o nodweddion diwylliannol, economaidd, amgylcheddol, hanesyddol ac ieithyddol Cymru. Dylai dysgwyr 14–19 oed gael cyfleoedd i fod yn weithredol wrth ddeall agweddau gwleidyddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol ar Gymru fel rhan o'r byd cyfan.

Bydd daearyddiaeth yn cyfrannu at y Cwricwlwm Cymreig trwy gynnig cyfleoedd i'r dysgwyr archwilio trwy waith ymchwil a gwaith maes, y tirluniau naturiol a dynol amrywiol yng Nghymru. Byddant yn archwilio'r prosesau economaidd sydd wedi newid Cymru a sut y gall y penderfyniadau a wneir ar lefelau lleol, cenedlaethol ac Ewropeaidd effeithio ar ddatblygiad Cymru. Byddant yn archwilio'r rhesymau dros faterion economaidd ac amgylcheddol sy'n effeithio ar gymunedau yng Nghymru, gan gynnwys eu cymuned eu hunain. Byddant yn meithrin ymdeimlad o le a hunaniaeth trwy ymchwilio'r cysylltiadau rhwng cymunedau a rhwng rhanbarthau yng Nghymru, yn ogystal â deall y berthynas rhwng Cymru a gwledydd eraill.

Cyfnod Allweddol 2

Ystod

Bydd y disgyblion yn datblygu eu sgiliau, gwybodaeth a dealltwriaeth daearyddol trwy ddysgu am leoedd, amgylcheddau a materion.

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i:

Astudio

- byw yng Nghymru: eu hardal leol* ac ymchwilio o leiaf un agwedd ar ddaearyddiaeth Cymru gyfan, e.e. parciau cenedlaethol, ble mae pobl yn byw.

* Dylai'r ardal leol gwmpasu ardal sy'n fwy na chyffiniau agosaf yr ysgol. Fel rheol bydd yn cynnwys cartrefi'r rhan fwyaf o ddisgyblion yr ysgol. Dylai'r gymdogaeth gyferbyniol fod yn ardal tua'r un maint â chymdogaeth yr ardal leol.

Cyfnod Allweddol 3

Ystod

Bydd y disgyblion yn datblygu eu sgiliau, gwybodaeth a dealltwriaeth daearyddol trwy ddysgu am leoedd, amgylcheddau a materion ar amryw o

raddfeydd mewn lleoliadau dethol y tu mewn i Gymru, yr Undeb Ewropeaidd a'r byd ehangach.

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i:

Astudio

- dinasyddion y dyfodol: materion yng Nghymru a'r byd ehangach o fyw mewn modd cynaliadwy a chyfrifoldebau bod yn ddinesydd byd-eang.

Addysg bersonol a chymdeithasol

Dylai ysgolion ddarparu cyfleoedd, lle bo'n briodol, i ddysgwyr hyrwyddo eu hiechyd a'u lles emosiynol a'u datblygiad moesol ac ysbrydol; fod yn ddinasyddion gweithgar a hybu datblygiad cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang; a pharatoi ar gyfer dysgu gydol oes.

Mewn daearyddiaeth, bydd y dysgwyr yn cael cyfleoedd i astudio eu rôl fel dinasyddion lleol a byd-eang a gwerthfawrogi amrywiaeth cymunedau yng Nghymru a gwledydd eraill. Byddant yn ymchwilio sut a pham y bydd amgylcheddau'n newid a phwysigrwydd cynaliadwyedd. Byddant yn dysgu am y cysylltiadau rhwng cynhyrchwyr a defnyddwyr a sut y gall gweithredoedd economaidd ac amgylcheddol pobl mewn un rhan o'r byd effeithio ar fywydau pobl eraill. Byddant yn dysgu sut i ddefnyddio gwybodaeth am leoedd a phobl i atal stereoteipio, yn llunio barn wybodus am faterion, yn datblygu eu safbwyntiau a'u barnau eu hunain, ac yn parchu gwerthoedd ac agweddau pobl eraill.

Cyfnod Allweddol 2

Sgiliau

Cyfathrebu

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

1. fynegi eu barn eu hunain a sylweddoli bod gwahanol safbwyntiau gan bobl am leoedd, amgylcheddau a materion daearyddol, e.e. am ffermydd gwynt, masnach deg
2. gwneud penderfyniadau am faterion daearyddol trwy wahaniaethu rhwng ffaith a barn ac ystyried gwahanol ddadleuon, e.e. problem trafndiaeth.

Ystod

Bydd y disgyblion yn datblygu eu sgiliau, gwybodaeth a dealltwriaeth daearyddol trwy ddysgu am leoedd, amgylcheddau a materion.

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i:

Astudio

- byw mewn gwledydd eraill: dwy gymdogaeth gyferbyniol mewn gwledydd ar wahanol lefelau o ddatblygu economaidd y tu allan i'r Deyrnas Unedig
- byw yn fy mynd fy hun: gofalu am leoedd ac amgylcheddau a phwysigrwydd bod yn ddinesydd byd-eang.

Gwneud

- gwaith ymchwil ar 'ddaearyddiaeth yn y newyddion', digwyddiadau a materion cyfoes yn yr ardal leol a'r byd ehangach.

Gofyn ac ateb y cwestiynau

- sut mae lleoedd ac amgylcheddau wedi'u cysylltu â lleoedd ac amgylcheddau eraill? Sut ydw i a/neu bobl eraill wedi'u cysylltu â rhannau eraill o'r byd?
- sut mae pobl wedi effeithio ar y lle/amgylchedd hwn? Sut galla i a phobl eraill ofalu am yr amgylchedd hwn?
- sut mae barn pobl am y mater daearyddol hwn yn amrywio a beth yw fy marn i?

Cyfnod Allweddol 3

Sgiliau

Cyfathrebu

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

1. ddatblygu barn a deall bod gwahanol werthoedd, agweddau a safbwyntiau gan bobl ar faterion daearyddol, e.e. ynghylch prynu cynnyrch lleol neu fyd-eang
2. asesu tuedd a dibynadwyedd tystiolaeth ddaearyddol i bwysu a mesur dadleuon, gwneud penderfyniadau a datrys problemau, e.e. ynghylch llwybr arfaethedig ar gyfer ffordd osgoi newydd.

Ystod

Bydd y disgyblion yn datblygu eu sgiliau, gwybodaeth a dealltwriaeth daearyddol trwy ddysgu am leoedd, amgylcheddau a materion ar amryw o raddfeydd mewn lleoliadau dethol y tu mewn i Gymru, yr Undeb Ewropeaidd a'r byd ehangach.

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i:

Astudio

- pobl fel defnyddwyr: yr effeithiau ar weithgarwch economaidd a'r newidiadau mewn gweithgarwch economaidd
- y byd cyfoethog a'r byd tlawd: datblygiad economaidd mewn gwahanol leoliadau/gwledydd
- amgylcheddau dan fygythiad: nodweddion a phosibiliadau ar gyfer eu datblygiad cynaliadwy
- dinasyddion y dyfodol: materion yng Nghymru a'r byd ehangach o fyw mewn modd cynaliadwy a chyfrifoldebau bod yn ddinesydd byd-eang.

Gwneud

- ymchwiliadau i 'ddaearyddiaeth yn y newyddion', digwyddiadau a materion cyfoes yn y gymdogaeth a'r byd ehangach.

Gofyn ac ateb y cwestiynau

- sut gall newidiadau fod yn gynaliadwy a pham mae hi'n bwysig i'r lle/amgylchedd hwn?
- beth yw'r materion daearyddol i bobl sy'n byw yn y lleoliad hwn? Sut a pham mae barn pobl am faterion yn wahanol a beth yw fy marn i?
- sut gall fy ngweithredoedd a gweithredoedd pobl eraill wneud gwahaniaeth yn lleol, yn genedlaethol ac yn fyd-eang?

Gyrfaoedd a'r byd gwaith

Dylai ysgolion ddarparu cyfleoedd, lle bo'n briodol, i ddysgwyr 11–19 oed datblygu eu hymwybyddiaeth o'r maes gyrfaoedd a'r byd gwaith a sut mae eu hastudiaethau'n cyfrannu at baratoi ar gyfer bywyd gwaith.

Mewn daearyddiaeth, bydd y dysgwyr yn cael cyfleoedd i ymchwilio i ffactorau sy'n effeithio ar yr economi yn eu cymuned lleol, yng Nghymru ac yn fyd-eang. Byddant yn dysgu am y cysylltiadau rhwng cynhyrchu a defnyddio a'r effaith bosibl ar gyfleoedd cyflogaeth, gan gynnwys datblygiad eu gyrfa hwy eu hunain. Byddant yn datblygu eu dealltwriaeth o'r derminoleg sy'n cael ei defnyddio ym myd gwaith, megis llafur rhad, cystadlu, diwydiannau gwasanaethu. Byddant yn ystyried sut mae prosesau economaidd yn newid Cymru a bydd ganddynt gyfleoedd i drafod sut mae cynaliadwyedd a materion byd-eang yn effeithio ar fyd gwaith. Byddant hefyd yn meithrin sgiliau a thechnegau gwerthfawr sy'n gysylltiedig â gwaith, gan gynnwys defnyddio GIS, defnyddio a chreu mapiau, cynnal arolygon, dadansoddi data, a gwneud gwaith ymchwil.

Cyfnod Allweddol 3

Ystod

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i:

Astudio

- pobl fel defnyddwyr: yr effeithiau ar weithgarwch economaidd a'r newidiadau mewn gweithgarwch economaidd.